

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1915 kl. 12,30 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av herr Törnkvists m. fl. motion, nr 161, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av kostnadsfri rättshjälp åt genom olycksfall i arbete skadade arbetare.

I motion inom andra kammaren, nr 161, har herr Törnkvist m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om, huru genom statens försorg kostnadsfri rättshjälp i erforderliga fall må beredas genom olycksfall i arbetet skadade arbetare, antingen genom yrkesinspektionen eller på annat lämpligt sätt, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande:

»Åren 1907 och 1908 behandlade riksdagen, i anledning av motioner *Motionen.* av hr K. Joh. Larsson, Göteborg, frågan om kostnadsfri rättshjälp åt arbetare som skadats i arbete. Vid 1907 års riksdag föreslog nämnde motionär, att »riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade överväga och till nästkommande riksdag framlägga förslag om, huru medellösa, genom olycksfall i arbete skadade arbetare lämpligast skola beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträde, antingen genom riksförsäkringsanstaltens tjänstemän eller genom andra särskilt utsedda personer».

I anledning av motionen föreslog sammansatta stats- och lagutskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära övervägande, huru-

vida icke riksförsäkringsanstaltens skyldighet att vid inträffade olycksfall i arbete avgiva utlåtande skulle kunna utsträckas. Hr Persson i Tällberg avgav emellertid en reservation i anslutning till motionärens yrkande. Båda kamrarna biföllo dock utskottsförslaget.

Detta beslut tillmötesgick emellertid i ingen mån motionärens syften, som voro att åvägabringa möjlighet för skadad arbetare att, oavsett fattigdom, tillförsäkra sig den fulla ersättning lagen om ersättning till följd av skada i arbete tillerkänner.

1908 återkom motionären och yrkade, att »riksdagen för sin del behagade besluta om tillsättande av fem rättegångsbiträden för tillhandagående av genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande, samt att till envar av dessa rättegångsbiträden beviljas ett anslag av 6,400 kr.» Statsutskottet, som behandlade denna motion, fann, att »de fall, då tvist om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete uppstår, synas alldeles icke vara så talrika, att en särskild tjänstemannakår för detta ändamål bör upprättas», och föreslog därför att riksdagen måtte avslå motionen. Herr Persson i Tällberg m. fl. reserverade sig och föreslog en skrivelse till Kungl. Maj:t med anmodan att »taga i övervägande, huru genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande lämpligast skulle beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträden». Vid ärendets behandling i kamrarna biföll andra kammaren för sin del med 100 röster mot 77, som röstade för utskottets avslagsyrkande, herr Perssons i Tällberg m. fl. reservation, varemot första kammaren utan debatt eller votering biföll utskottsutlåtandet. Frågan förföll sålunda återigen, och såvitt vi ha oss bekant har den icke sedermera blivit föremål för riksdagens prövning.

Då lagen om ersättning till följd av skada vid olycksfall i arbete år 1901 antogs, väntades av särskilt de talrika industriarbetare, för vilka den skulle utgöra ett skydd, att staten nu på allvar tagit om hand deras olycksfallsersättningsfråga. Visserligen var man, och det med rätta, ytterst missbelåten med den alldeles för låga invaliditetsersättningen, liksom med den ringa dödsfallsersättningen, den långa karenstiden m. fl. brister i lagen, men man tröstade sig med att dessa brister inom en nära framtid skulle avhjälpas, något som emellertid ännu icke skett, även om man väl nu får hoppas att tidpunkten därför icke är alltför avlägsen.

Lagens antagande betraktades dock som ett steg på rätta vägen, och man trodde, att nu hade äntligen den tid kommit, då statens skyddande hand till verklig hjälp utsträcktes över de talrika industriens offer, för vilka den enskilde arbetsgivaren syntes ha mycket ringa intresse till övers.

Erfarenheten visade emellertid snart nog att man hoppats för mycket. Den nya lagstiftningen blev ofta endast en på papperet nedskreven »rätt» för skadad arbetare eller dödad arbetares efterlämnade anhöriga att på rättslig väg av arbetsgivaren utkräva den ersättning lagen stadgade. Den lagstadgade ersättningens utbetalande synes nämligen i mycket stor utsträckning vara beroende på rättsinnehavarens större eller mindre förmåga att genom domstol göra sina krav gällande. Motionären av år 1908 pekade i sin motivering på en hel del belysande fall, vilka emellertid visst icke äro enastående, utan blott utgöra en blygsam samling exempel ur den stora mängd liknande, som arbetareorganisationer, yrkesinspektörer och andra känna till.

Det skulle vara oriktigt att förutsätta, att lagstiftarne av 1901 ville vid denna lags avfattande åt arbetsgivarne bereda ett kryphål, varigenom de i stor utsträckning skulle kunna komma ifrån ersättningsanspråken. Emellertid blev verkan just denna, och det icke blott för arbetsgivarne, utan jämväl och kanske i ännu högre grad för vissa försäkringsbolag, enär arbetarens »rätt» är bunden dels av hans fattigdom, dels av bristande insikt i lagens bestämmelser. Under dessa omständigheter synes det vara lagstiftningens ovillkorliga plikt att tillse, det den antagna lagen efterleves, genom att sörja för att skadad arbetare icke onödigtvis behöver belasta kommunernas fattigvård, utan tillförsäkras den ersättning lagen utlovar. Dessutom är det givetvis stridande mot lagens anda, att den ersättning, som skall utgå till underhåll åt skadad arbetare eller åt efterlämnad familj, i många fall helt eller delvis måste tagas i anspråk för processkostnader, varigenom ersättningens sociala och ekonomiska betydelse väsentligt förminskas. En ändring härutinnan är högligen av nöden.

Frågan är emellertid, hur staten på lämpligaste sätt och utan alltför stora kostnader skall kunna ordna denna viktiga angelägenhet. Motionären från 1907 och 1908 föreslog två alternativ, av vilka dock intetdera synes oss giva anvisning på en praktisk lösning. En kår av jurister, speciellt anställd för ändamålet, skulle måhända endast ytterligare tillkrängla det i och för sig ganska enkla problemet, och föga bättre torde andra hittills föreslagna utvägar vara.

En naturlig lösning av saken synes oss bäst kunna åstadkommas i samband med yrkesinspektionen, med vars verksamhet frågan om ersättning vid olycksfall har ett nära sammanhang. Yrkesinspektionen har en ganska vidsträckt befogenhet att i skyddshänseende ingripa mot yrkesidkare: den kan påkalla förbud mot driftens fortsättande, innan på förekommen anledning föreskrivna skyddsanordningar vidtagits, och lagen

stadgar vidare straff för trots mot yrkesinspektionens föreskrifter. Yrkesinspektionens effektivitet skulle emellertid otvivelaktigt betydligt stärkas, om den dessutom ägde befogenhet att åt skadad arbetare eller dödad arbetares rättsinnehavare utkräva den ersättning lagen stadgar. Den allmänna föreställningen inom arbetarevärlden har redan tillagt yrkesinspektionen denna befogenhet, ty många äro de skadade arbetare, som i sitt bekymmer vänt sig till yrkesinspektionen för att få hjälp och vägledning, ehuru även denna sista utväg visat sig otillgänglig. Vi tro dock att yrkesinspektörerna själva äro intresserade av att deras befogenhet utsträcket att omfatta även det område, där det gäller att vaka över att full ersättning tillerkännes en kanske på grund av försummelse mot yrkesinspektionens givna föreskrifter skadad arbetare. Hos arbetsgivarne skulle ett dylikt arrangemang också otvivelaktigt medföra en ökad självkontroll, enär de i högre grad än nu alltför ofta är fallet skulle vinnlägga sig om det bästa skydd åt sina arbetare, oavsett inspektionens föreskrifter.

En annan följd av att lämna detta nya uppdrag åt yrkesinspektionen skulle förvisso bliva att processerna om olycksfallsersättning skulle väsentligt minskas. Mindre nogräknade arbetsgivare — och sådana finnas även bland de kapitalstarkaste bolag — liksom vissa försäkringsbolag se arbetareförsäkringen övervägande som en affär och uppbjuda allt för att komma ifrån sina förpliktelser för billigaste pris. En sådan med olycksfallsersättningslagens anda alls icke överensstämmande trafik är möjlig på grund av skadad arbetares fattigdom och det nödläge, vari olyckan bringat honom. Mångfaldiga exempel finnas på arbetsgivares och försäkringsbolags oblyghet i dylika fall. För några år sedan inträffade t. ex. att ett försäkringsbolag bjöd en arbetare, som genom olycksfall fått arbetsförmågan nedsatt med 33 % — 89 kr. *i ett för allt*. Försöket strandade endast tack vare en intresserad person, som tog arbetarens sak om hand. Ett annat fall, då en arbetare genom olycksfall blev invalid — han förlorade synen — drogs inför domstol, emedan arbetsgivaren icke frivilligt ville utbetala lagenlig ersättning. Arbetaren fick slutligen sin rätt, men processen kostade, om vi minnas rätt, omkring 600 kr., en summa som den skadade aldrig vågat riskera, om han icke fått hjälp på enskild väg. Sådana fall skulle med all sannolikhet icke behöva ifrågakomma, därest arbetarens rätt garanterades av samhället. Arbetsgivare och försäkringsbolag skulle icke gärna i onödan processa mot staten och staten skulle naturligtvis icke öppna process mot bolag eller enskilda, med vilka det gick an att komma överens på annat sätt, liksom icke i de fall, där av arbetare påstådd rätt

syntes yrkesinspektionen sakna fog. Lugnare och säkrare förhållanden på detta område än de nuvarande skulle bliva följden.

Härtill kommer en annan omständighet, som synes oss alltför litet beaktad vid tidigare behandling av denna fråga. Arbetarens ställning är i hög grad beroende av hans arbetsgivare, och detta beroende blir ännu större, när hans arbetskraft genom olyckshändelse blivit nedsatt. Mycket lätt ser arbetaren då bort ifrån den ersättning han borde ha, för att icke utsätta sig för risken att icke längre få behålla sin plats. Han vet, att om han får avsked, har han ytterst små utsikter att med sin nedsatta arbetskraft få anställning hos annan arbetsgivare. Framtida arbetslöshet vinkar för honom, om han ger anledning till missnöje med sig. Han frågar sin arbetsgivare, huru mycket han får i ersättning för skadan och tar ofta emot vad han får, utan att ens ett ögonblick förråda vetskap om att han icke fått sin rätt. Genom olyckan är hans utsikt till framgång i livet väsentligen stängd, samhället har förlorat en kraft, som måhända kunnat bli av betydelse, och någon ersättning som uppväger förlusten eller sätter honom i stånd att utveckla sig på annat område får han ej. Dylikt är olyckligt både för individen och samhället. Om arbetaren därför befriades från att »bråka» med arbetsgivaren om ersättningen och denna del av skyddslagstiftningen också infogades i yrkesinspektionens uppgifter, skulle ett nu för både arbetaren, det allmänna och de pliktmedvetna arbetsgivarne olyckligt missförhållande bli avhjälpt.

Någon ny ämbetsmannakår skulle för detta ändamåls uppnående förvisso icke bli erforderlig. Redan den nu inom yrkesinspektionen tillgängliga arbetskraften skulle i allt väsentligt kunna fylla de uppgifter gentemot arbetsgivare och försäkringsbolag, det här är fråga om. I de — säkerligen fåtaliga — fall, då process behövde tillgripas, utan att lämplig arbetskraft härför fanns tillgänglig, kunde utan svårighet tillfällig juridisk hjälp anlitas. I den mån arbetet på yrkesinspektörsexpeditionerna tilltager i omfattning eller av annan anledning nyanställning blir erforderlig, synes denna sida av inspektionens verksamhet kunna tillgodoses genom anställande av åtminstone någon eller några jämväl juridiskt bildade krafter, som bl. a. särskilt skulle ägna sig åt olycksfallsersättningsfrågor. Hur denna sida av saken bäst skall ordnas, torde i övrigt lättast ådagaläggas genom en kommande utredning. Vi ha här endast velat peka på de vägar till frågans lösning, som synas oss lättast framkomliga.»

Såsom i motionen oförmåles var frågan om beredande av kostnadsfri rättshjälp åt arbetare, som skadats i arbete, föremål för behandling *Historik.*

vid 1907 och 1908 års riksdagar. Vid 1907 års riksdag beslöts en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om övervägande, huruvida icke riksförsäkringsanstaltens skyldighet att vid inträffade olycksfall i arbete avgiva utlåtande skulle kunna utsträckas. År 1908 avslogs en motion om tillsättande av fem rättegångsbiträden för tillhandagående av genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande.

*Motion vid
1909 års
riksdag.*

Emellertid har samma fråga behandlats även vid 1909 års riksdag. Då väcktes nämligen i andra kammaren en motion, nr 51, vari hemställdes, »att riksdagen för sin del behagade besluta, att, till dess tillämpningen av lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete på annat sätt komme att övervakas, exempelvis av kommerskollegium eller riksförsäkringsanstalten, ett rättegångsbiträde må tillsättas i var och en av städerna Malmö, Göteborg, Stockholm, Örebro och Härnösand för att kostnadsfritt tillbandagå genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande i fråga om utbekommandet av lagstadgade invaliditets-, änke- eller barnlivräntor, samt att till envar av dessa rättegångsombud beviljas ett anslag av 6,400 kronor pr år».

Till stöd för denna hemställan anförde motionärerna följande.

»Riksdagens andra kammare beslöt vid sistlidne års riksdag den 22 februari, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huru genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande lämpligast skulle beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträde. Med stöd av detta andra kammarens beslut och på grund av ytterligare vunnit erfarenhet om de svårigheter, för att icke säga omöjligheter, som resa sig för de genom olycksfall skadade eller deras efterlevande att utfä den enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete tillerkända invaliditets-, änke- och barnpensionerna, torde frågan ånyo böra bringas inför riksdagen.

I den vid 1908 års riksdag inom andra kammaren avlämnade motionen nr 61 finnes ett flertal fall anförda, utvisande dessa svårigheter och den blottställda belägenhet de förolyckade eller änka och barn iråka genom dels obekantskap med lagen och ännu mera genom obekantskap med de processuella formerna, och att de sålunda av brist på nödig rätts hjälp ofta måste avvara t. o. m. den lilla ersättning lagen nu avsett att utgå. Till de i ovan angivna motion omnämnda fall ha under året ytterligare tillkommit flera och kännedom vunnits om nya förhållanden, som göra det ännu mera trängande att tillförsäkra den av olyckan drabbade eller de efterlevande det stöd, som de nu sakna.

Av vad som sålunda blivit bekant torde följande böra omnämnas. På grund av den lockelse, som ligger uti erhållande av billigare försäkringspremier, föranledes ett högst väsentligt antal yrkesidkare att olycksfallsförsäkra sina arbetare, icke uti riksförsäkringsanstalten, utan i enskilda bolag, och en del av dessa försäkringsbolag ha i sina kontrakt inrymt bestämmelser, vilka ställa de ersättningsberättigade invaliderna, änkor eller barn, i än ofördelaktigare ställning. Så har exempelvis ett försäkringsbolag bland sina villkor stipulerat, att bolaget övertager den försäkringstagaren åliggande ersättningsskyldigheten under villkor, att då krav om ersättning enligt ovannämnda lag skall avgöras av domstol eller skiljemän, skall bolaget sättas i tillfälle att genom ombud företräda försäkringstagaren.

Ett annat bolag har följande allmänna villkor:

Önskar försäkringstagare träffa sådan överenskommelse angående inhämtande av utlåtande från riksförsäkringsanstalten, varom i 15:de § i lagen förmäles, bör försäkringstagaren till bolaget överlämna de handlingar, varå riksförsäkringsanstaltens utlåtande är avsett att grundas, och ombesörjer bolaget överlämnandet av samma handlingar till riksförsäkringsanstalten, dock med rätt för parterna och bolaget att dessförinnan företaga den komplettering av handlingarna, som kan finnas erforderlig. Sluter försäkringstagare utan bolagets medgivande med skadad arbetare eller med skadad arbetares efterlevande avtal om ersättning, vare det avtal mot bolaget utan verkan.

Ett tredje bolag med mycket utsträckt verksamhet stipulerar i sina stadgar följande:

Arbetsgivaren må endast med försäkringsbolagets medgivande påkalla sådant utlåtande av riksförsäkringsanstalten, varom i 15:de § av nämnda lag förmäles, och skall i sådant fall utlåtandet infordras genom försäkringsbolaget såsom arbetsgivarens ombud.

Arbetsgivare vare skyldig att, där tvist i avseende å ersättning uppkommer mellan arbetare och arbetsgivare, ofördröjligen till bolaget överlämna alla tvisten rörande handlingar.

Överträdelse av i denna paragraf lämnad föreskrift medför förlust av all rätt till ersättning enligt försäkringslagen.

Till dessa fall kan läggas ytterligare ett, som även det visar, hur lagens effektivitet icke endast försvåras, utan t. o. m. omintetgöres.

Hos en arbetsgivare i Göteborg hade en arbetare förolyckats. Arbetsgivaren utbetalade under något över två år en ersättning till den förolyckades änka och hennes barn, dock utan att något skriftligt avtal förelegat, såsom lagen föreskriver. Därefter uppstod tvist mellan parterna

och arbetsgivaren upphörde att utbetala någon vidare ersättning. Nu drogs ärendet inför domstol, som emellertid avvisade ankans ersättningsanspråk på den grund, att det icke blivit styrkt, att avtal om ersättning förelegat samt att dessa ersättningsanspråk bort vara framställda inom två år efter det olycksfallet inträffat. Likaså avvisade domstolen målsägarens yrkande, att arbetsgivaren skulle gå ed på att intet avtal förelegat. Målsäganden själv mäktade ej draga ärendet inför högre domstol, och den genom förlikningsnämnden tillsatta sakföraren lät vid underdomstolens beslut bero.

Bland de svårigheter, som av andra anledningar kunna uppstå för en skadad arbetare eller hans efterlevande, då det gäller att utbekomma föreskriven livränta, möter ofta att inför den ersättningsskyldige eller inför domstol kunna bevisa, att den förolyckades oförsiktighet vid olycksfallet icke med fog kan betecknas såsom grov vårdslöshet. Det är vid ett föregående tillfälle i riksdagen konstaterat, att till och med i ett hovrättsutslag dessa båda begrepp synts hava blivit förväxlade eller gjorda likvärdiga. För en skadad arbetare måste det tydligen vara än svårare att i varje särskilt fall förklara skillnaden på dessa båda begrepp, och dock hänger hela frågan om livräntans utbekommande på klargörandet härav.

Vidare möter då och då också en annan svårighet, nämligen att få avgjort, vilken som är den enligt lagens mening ersättningsskyldige yrkesidkaren. Särskilt vid skogsavverkning eller vid stenhuggerier förekommer ofta, att en skogsägare eller en stenbrottsägare överenskommer om ett arbetes utförande förmedelst ackord endast med en av de för arbetets utförande anställda arbetarne. Och under sådana förhållanden har det visat sig, att för förolyckade arbetare eller deras efterlevande synnerligen stora svårigheter för livräntans utbekommande uppkommit.

Av det anförda synes sålunda framgå, huru sorgligt illa rustade arbetets invalider, änkor och barn stå, då det gäller att bevaka dem enligt lagen tillerkänd rätt till invaliditets-, änke- eller barnpensioner. Och enligt vad ett annat i Göteborg nyligen timat fall visar, står en sådan invalid, även om han hade sina sinnens fulla bruk i behåll efter olycksfallet, fullkomligt vanmäktig till och med när arbetsgivaren sagt sig vilja bevaka denna invalids rätt till ersättning enligt de grunder, som av riks-försäkringsanstalten kunde bliva fastställda.

Och av ett annat fall, varom rättegång vid Stockholms rådsturätt pågår, synes vilka svårigheter, som kunna möta förolyckads änka och barn även under de förhållanden, då arbetsgivaren ansett sig vara ersättningsskyldig.

Helt naturligt söker varje försäkringsbolag, som upptager sådana bestämmelser, som här anförts för försäkringarnas giltighet, vid bevakandet av sina ekonomiska intressen att till ombud inför domstol utse därför särskilt vana och skickliga personer. Men gentemot sådana för dylika uppdrag särskilt uppövade ombud, är det klart, att en vid sådana domstolsförhandlingar alldeles ovan fattig invalid, änka eller minderårigt barn, icke skall kunna reda sig med de processuella formerna och därför också i de allra flesta fall gå förlustig den ersättning lagen dock utlovat.

Med visshet torde kunna antagas, att avgörandet av rättstvister under dylika förhållanden kunna komma att bliva fördröjda i flera år, därest de ersättningsberättigade i ett eller annat enstaka fall skulle komma i åtnjutande av enskild rättshjälp. Ett drastigt fall, där statens järnvägar var den ersättningskyldige, blev ej avgjort på kortare tid än 6 år. Läggas så härtill de två år, vissa försäkringsbolag dessutom förbehållit sig, innan de utbetala en fastställd livränta, och till äventyrs ytterligare tidsspillan för erhållandet av överexekutors medverkan därtill, skulle möjlighet icke saknas för, att i lagen utlovat ersättningsbelopp i sådana fall icke komme att utgå, förrän 8 eller 10 år efter det olycksfallet inträffat.

Till avhjälpande i någon mån av dylika misshälligheter synes sålunda staten böra träda emellan. Vid 1907 års riksdag var föreslaget, att riks-försäkringsanstalten direkt eller genom dess tjänstemän skulle övervaka lagens tillämpning, men detta förkastades av båda kamrarna.

I ett särskilt utlåtande till kommerskollegium är föreslaget, att kommerskollegii byrå för arbetsstatistik skulle övervaka lagens tillämpning på det sätt, att byrån i varje fall, då det av en inkommen anmälan om olycksfall kunde antagas, att invaliditeten uppgick till omkring 25 % av full invaliditet, borde vara skyldig hos den ersättningsberättigade pr post efterhöra, huruvida eller under vilka former laglig ersättning vore garanterad. Men vid 1908 års riksdag upptog, som förut åberopats, andra kammaren med stor majoritet tanken på misshälligheternas avhjälpande genom tillsättandet av rättegångsbiträden. På denna grund skulle ju skäl föreligga att vidhålla denna tanke. Men realiserandet av densamma kan ske på olika vägar. Den i förra årets motion påpekade var tillsättandet af ett antal mera självständiga ombud inom särskilda distrikt, på samma sätt som vid anordnandet av fabriksinspektionen eller vid införandet av förlikningsmannainstitutionen, men också kan den utvägen anlitas, att uppdraget i fråga överlämnas åt ombud i landsorten, som stå i mera direkt beröring med något centralt ämbetsverk. Kommerskollegii byrå för olycksfallsstatistik eller riks-försäkringsanstalten torde vara de verk, som i detta

avseende kunna komma i fråga. Till kommerskollegium inkomma efter hand alla anmälningar om olycksfall, men med riksförsäkringsanstaltens verksamhet i övrigt torde det ifrågasatt arbete stå i mera organiskt samband.»

Rörande nämnda motion avgav sammansatta stats- och lagutskottet yttrande, vari, sedan motionen återgivits, anfördes följande.

*Sammansatta
stats- och lag-
utskottets yt-
tande 1909.*

»Då detta ärende förekom till behandling inom utskottet, uttalades från skilda håll sympatier för motionens syfte, varvid dock framhölls, att den utredning, motionärerna lämnat, ej syntes ådagalägga nödvändigheten av att för beredande av den ifrågasatta rättshjälpen vidtaga så omfattande och kostsamma anordningar som motionärerna ifrågasatt. För att emellertid erhålla någon ledning vid frågans bedömning beslöt utskottet att sätta sig i förbindelse med riksförsäkringsanstalten, som med föranledande härav till utskottet avlämnat följande

'P. M.

angående de i riksförsäkringsanstaltens underdåniga utlåtande den 10 januari 1908 framställda förslag avseende att för arbetare, som skadats genom olycksfall i arbete, eller deras efterlevande underlätta utbekommandet av dem enligt lag tillkommande ersättning.

1:o. Riksförsäkringsanstalten har till en början föreslagit, att parter, när de därom överenskomma, skola vara berättigade att hänskjuta ersättningsfråga i hela dess vidd till avgörande av riksförsäkringsanstalten i skiljemäns ställe.

Sådant avgörande skulle alltså kunna omfatta varje fråga om ersättning enligt lagen den 5 juli 1901. Riksförsäkringsanstaltens beslut, som skulle meddelas utan kostnad för parterna, skulle äga samma kraft och verkan som skiljedom enligt lagen den 28 oktober 1887. Beslutet skulle, i överensstämmelse med vad om skiljedom är stadgat, icke kunna upphävas på annat än formella skäl.

Anförda förslag åsyftar att bereda ersättningstagare möjlighet att snabbt och med minsta kostnad få ersättningsfråga slutligen avgjord.

2:o. Vidare har riksförsäkringsanstalten framställt förslag därom att i samtliga fall, då fråga är om bestämmande av invaliditetsgrad, utlåtande skall inhämtas av riksförsäkringsanstalten. Föreskriften härom skulle erhålla den avfattning, att avtal om ersättning i anledning av för framtiden

bestående nedsättning i en skadad arbetares arbetsförmåga icke är bindande, så framt avtalet ingåtts, utan att utlåtande först inhämtats från riksförsäkringsanstalten om invaliditetsgraden.

Genom nu nämnda stadgande skulle först och främst vinnas, att invaliditetsgradsbestämningarna komme att äga rum efter likformiga grunder. Dessutom skulle garanti erhållas däremot, att arbetare av oförstånd eller obenägenhet för rättstvister medgäve obehöriga inskränkningar i sin rätt.

Då i händelse utlåtande om invaliditetsgrad skulle i alla fall av riksförsäkringsanstalten avgivas, borde anmälningarna om olycksfall ingå till riksförsäkringsanstalten. Anstalten skulle därigenom kunna sättas i tillfälle att övervaka, att arbetarne finge sin rätt, att preskription icke inträdde, att ordentliga avtal träffades i fråga om ersättningen o. s. v.

3:o. Riksförsäkringsanstaltens skyldighet att avgiva utlåtanden enligt 15 § av lagen den 5 juli 1901 skulle utsträckas därhän, att utlåtande må begäras av allenast ena parten. I sådant fall skulle riksförsäkringsanstalten emellertid förelägga den andra parten att inom viss tid avgiva yttrande, dock att, om sådant yttrande ej inom förelagd tid inkomme, anstalten skulle vara berättigad att i allt fall meddela det begärda utlåtandet, därest tillräcklig upplysning i frågan finnes ändock föreligga.

I de fall då materialet för ett av allenast den ena parten begärt utlåtande framstår såsom bristfälligt, skulle riksförsäkringsanstalten alltså äga befogenhet att tills vidare vägra utlåtande.

Förutom ovannämnda positiva förslag i ämnet har riksförsäkringsanstalten till behandling upptagit ytterligare ett par frågor.

4:o. Riksförsäkringsanstalten har sålunda tagit i övervägande, om icke anstaltens befogenhet att enligt 15 § avgiva utlåtanden borde utsträckas även därhän, att anstalten som sådan skulle äga besvara av arbetsgivare framställda frågor, huruvida de idkade sådan verksamhet, som avses i 2 § av lagen. Anstaltens utlåtande borde emellertid för sådant fall hava betydelse icke allenast såsom sakkunnigt utlåtande utan vara för frågan avgörande, naturligen under förutsättning att ändring ej sker i de förhållanden, som legat till grund för utlåtandet. Endast på sådant sätt skulle utlåtandet kunna bliva av verkligt värde för arbetsgivaren, då denne eljest aldrig kunde vara fullt säker, att domstol vid en blivande ersättningstvist skulle ansluta sig till anstaltens i dess utlåtande uttalade mening. Väsentliga fördelar skulle även ur arbetarnes synpunkt avgjort vara förenade med en dylik anordning.

Då emellertid genom den föreslagna anordningen en ny och i viss mån mot gällande rättsgrundsatser stridande princip skulle införas i vår

rätt, ansåg sig riksförsäkringsanstalten icke böra framställa något förslag i ämnet. — (Arbetareförsäkringsrådet i Danmark har en vidsträckt befohgenhet i fråga om tillämpningen av där gällande ersättningslag.)

5:o. Riksförsäkringsanstalten har emellertid satt i fråga, huruvida icke på annat sätt möjlighet skulle kunna beredas arbetsgivare och arbetare att erhålla vägledning i ersättningsfrågor, som ej få vara föremål för anstaltens utlåtande. För ändamålet skulle det enligt anstaltens åsikt vara lämpligt, att en särskild tjänsteman hos anstalten erhöH i uppdrag att besvara förfrågningar rörande tillämpningen av lagens bestämmelser. Nämnde tjänsteman skulle beredas tillfälle att taga kännedom om den hos riksförsäkringsanstalten tillämpade praxis samt hava tillgång till alla handlingar, som voro ägnade att giva vägledning däri. Han skulle därför kunna förutsättas vara i stånd lämna såvitt möjligt sakkunnig upplysning. I särskilda fall, då ömmande omständigheter föreläge, skulle han ock kunna biträda skadad arbetare eller annan ersättningsberättigad inför rätta.

Något positivt förslag i sistnämnda fråga har riksförsäkringsanstalten emellertid ansett sig ej böra för närvarande framställa.'

Av denna handling framgår, att riksförsäkringsanstalten i hög grad beaktat önskvärdheten av att i möjligaste mån underlätta regleringen av de vid olycksfall i arbete uppkommande ersättningsfrågor. Anstaltens därvid framträdande syfte, att, så långt sig göra låter, få ersättningsfrågorna lösta på den godvilliga överenskommelsens väg och under sakkunnig bemedling finner utskottet tilltalande. Att emellertid även med antagande av anstaltens förslag tvister ej kunna i allo förekommas, ligger i sakens natur, och då i sådana fall behov av rättshjälp för de skadade eller deras efterlevande emellanåt kan uppstå, torde denna fråga möjligen på det mest praktiska och enkla sätt kunna lösas genom att, på sätt i promemorian antytt, inom riksförsäkringsanstalten anställas en sakkunnig och lämplig person, vars biträde i rättegången de ersättningssökande äga påkalla.

Då emellertid den möjlighet icke är utesluten, att vid ett närmare överbägende av frågan det skall visa sig, att densamma kan på annat sätt få en än mera tillfredsställande lösning, hemställer utskottet, att riksdagen i anledning av herrar Larssons och Lindblads ifrågavarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i överbägende, huruvida och på vad sätt genom det allmännas försorg rättshjälp må kunna beredas genom olycksfall i arbete skadade arbetare

eller deras efterlevande för utfäende av dem enligt lag tillkommande ersättning.»

Kamrarna biföllo utskottets hemställan och en riksdagsskrivelse kom sålunda till stånd av det innebåll, som sammansatta stats- och lagutskottets ovan återgivna yttrande anger.

*Riksdagens
beslut 1909.*

Denna riksdagsskrivelse har sedermera, enligt vad utskottet inhämtat, överlämnats till ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén, som den 28 oktober 1910 av Kungl. Maj:t erhållit i uppdrag att avgiva yttrande och förslag beträffande revision av lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Såsom av den ovan meddelade historiken framgår, har riksdagen år 1909 ingått till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari begäres ett övervägande »huruvida och på vad sätt genom det allmännas försorg rätts hjälp må kunna beredas genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande för utfäende av dem enligt lag tillkommande ersättning». Denna hemställan innebär som synes i sak detsamma som yrkandet i nu förevarande motion.

*Utskottets
yttrande.*

Visserligen har i motiveringen till 1909 års riksdagsskrivelse huvudvikten lagts på ett ordnande av den ifrågasatta kostnadsfria rättshjälpen genom riksförsäkringsanstalten, medan förevarande motion i stället anser, att yrkesinspektionen lämpligast bör taga hithörande frågor om hand, men 1909 års skrivelse lämnar dock åt den begärda utredningen frihet att undersöka lämpligheten av olika sätt till frågans lösning. Det framhålles där uttryckligen att »den möjligheten icke är utesluten, att vid ett närmare övervägande av frågan det skall visa sig, att densamma kan på annat sätt (än genom riksförsäkringsanstalten) få en än mera tillfredsställande lösning».

Då sålunda den av motionärerna framförda frågan om anordnandet av kostnadsfri rättshjälp vid olycksfall i arbete, vilken fråga utskottet för sin del finner synnerligen viktig, redan är genom riksdagens skrivelse av år 1909 bragt inför Kungl. Maj:t, och då utskottet förväntar, att ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén, till vilken riksdagsskrivelsen i fråga överlämnats, kommer att taga vederbörlig hänsyn jämväl till de synpunkter, som i förevarande motion kommit till uttryck, har utskottet under sådana förhållanden funnit anledning att ingå på en närmare realbehandling av motionen icke föreligga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Törnkvists m. fl. förevarande motion, nr 161,
icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1915.

På utskottets vägnar:

W. BÄCKSTRÖM.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Bäckström, Leksell, Andersson i Gävle, Johanson i Huskvarna, Törnkvist, Kaijser, Flognfält, Norman, Persson i Tofta och Magnusson i Skövde ¹.

---

¹ Har icke närvarit vid utlåtandets justering.
